

ARBORETUM LEŚNEGO ZAKŁADU DOŚWIADCZALNEGO W ROGOWIE I JEGO DZIAŁALNOŚĆ

Arboretum Leśnego Zakładu Doświadczalnego SGGW-AR w Rogowie zajmuje powierzchnię 59,30 ha (w tym alpinarium 1,4 ha, park dendrologiczny wokół Ośrodka LZD 6,3 ha), na której zgromadzono około 1700 taksonów drzew i krzewów oraz około 300 taksonów roślin zielnych. Arboretum kieruje dr inż. Jerzy Tumiłowicz zajmujący się dendrologią i hodowlą lasu. Mgr inż. Tadeusz Niewęglowski (adiunkt) zajmuje się dendrologią i szkółkarstwem. W Arboretum zatrudnionych jest 2 pracowników inżynieryjno-technicznych, mgr inż. Barbara Adamczyk zajmująca się alpinarium, Maria Sasin oraz Teresa Szelağ (technicy) sprawujące pieczę nad dokumentacją. Arboretum jest jednostką organizacyjną Leśnego Zakładu Doświadczalnego SGGW-AR w Rogowie, finansowaną przez SGGW-AR, podległą Dyrektorowi Zakładu. Nadzór naukowy sprawuje Kierownik Zakładu Botaniki Instytutu Biologii Roślin SGGW-AR w Warszawie.

Arboretum jest otwarte przez cały rok, tylko w dni powszednie, w godzinach 8—15, w soboty 8—12. Wstęp bezpłatny, zwiedzanie indywidualne tylko za pozwoleniem kierownictwa, wycieczki są przyjmowane w ograniczonej ilości, po uprzednim uzgodnieniu terminu. Dojazd do stacji kolejowej Rogów.

Alpinarium jest otwarte od 1 maja do 1 października, w dni powszednie jak arboretum, w dni świąteczne w godzinach 10—18.

Charakterystyka ekologiczna i geograficzna okolicy ogrodu

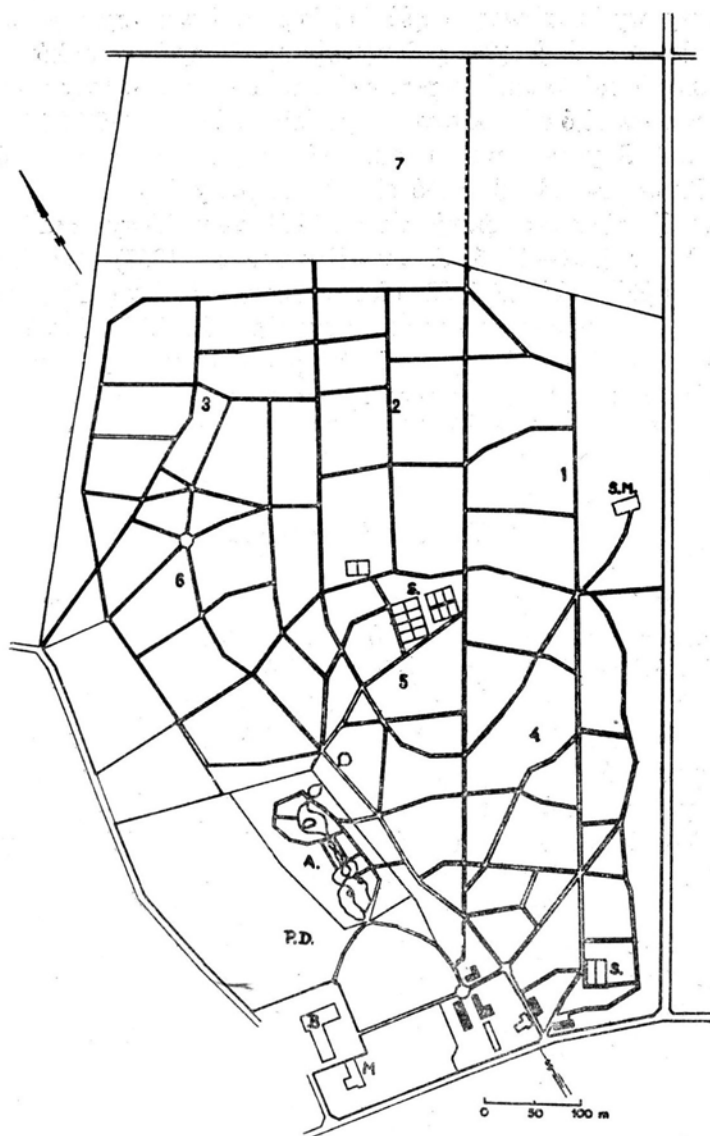
Pod względem fizjograficznym arboretum znajduje się na terenie Wysoczyzny Rawskiej, Niziny Południowomazowieckiej (J. Kondracki 1965). Współrzędne geograficzne — 51°49'N i 19°53'E, wysokość npm — 191 m.

Średnia roczna temperatura wynosi 7,3°C, stycznia — 3,2°C i lipca 17,9°C. Absolutne minimum wystąpiło w 1929 roku i wynosiło — 34,0°C, a maksimum 34,7°C. Średnia roczna opadów atmosferycznych dochodzi do 600 mm, z czego 64% spada w półroczu letnim (IV—IX).

Gleby arboretum powstały z utworów lodowcowych i polodowcowych w strefie moreny dennej. Są to gleby żyzne, kwaśne, wytworzone przeważnie z utworów pyłowych zalegających na glinach, piaskach gliniastych, rzadziej na ilach. Poziom wody gruntowej znajduje się poniżej zasięgu korzeni drzew.

Arboretum powstało na terenie leśnym, porośniętym pierwotnie drzewostanem

sosnowym z domieszką świerka i dębu oraz grabem i dębem w drugim piętrze. Drzewostan ten jest stopniowo przekształcany w zależności od wymagań ekologicznych wprowadzanych gatunków. Pozostawia się część sosen jako osłonę dla wprowadzanych kolekcji, dzięki czemu arboretum ma specyficzny, korzystny mikroklimat, pozwalający na uprawę wielu wrażliwych gatunków.

Ryc. 1. Plan arboretum w Rogowie. Oddział 4 i 5 — kolekcje dendrologiczne, oddz. 1, 2, 3, 6 — leśne powierzchnie doświadczalne, oddz. 7 — nowo przyłączona część arboretum. A — alpinarium, P. D. — park dendrologiczny, S — szkółki, S. M. — stacja meteorologiczna leśna, B — bursa studencka, M — muzeum. Na planie zaznaczono ważniejsze drogi i ścieżki. Zaczerniono budynki i budowle arboretum.

Historia ogrodu

Arboretum zostało założone przez E. Chodzickiego w 1925 roku. Początkowo powierzchnia arboretum wynosiła 61,58 ha, w 1934 roku została zmniejszona do 36,15 ha, a teren ogrodzono. Do 1939 roku wprowadzono około 100 obcych gatunków drzew, z czego część na leśnych powierzchniach doświadczalnych o wielkości od 5 do 50 arów. Brak pielęgnacji i ochrony nasadzeń w okresie okupacji oraz ostre zimy wyeliminowały część kolekcji, a inwentaryzacja wykonana po wojnie wykazała istnienie jedynie połowy wprowadzonych gatunków. Aż do roku 1951 arboretum nie miało stałego personelu, wszelkie prace były prowadzone dorywczo przez pracowników naukowych Wydziału Leśnego SGGW (E. Chodzicki, R. Kobendza, T. Szymanowski) oraz miejscową administrację Lasów Doświadczalnych (S. Kucharczak, S. Smólski, E. Paprzycki).

Szybki rozwój arboretum datuje się od 1951 roku, kiedy obsadzono etat kierownika (H. Eder 1951—1966, J. Tumiłowicz od 1967) oraz innych stałych pracowników tej jednostki. W 1952 roku rozpoczęto budowę alpinarium oraz zakładanie parku dendrologicznego w otoczeniu Ośrodka LZD. Powierzchnia arboretum wzrosła do 46,70 ha. W tym roku rozpoczęto wydawanie katalogu nasion, założono szkółki, a w latach następnych zbudowano małą szklarnię — mnożarkę i ogrodzono cały teren arboretum. W 1975 roku powiększono teren arboretum do 59,30 ha.

Działalność naukowa

1. Badania nad aklimatyzacją i naturalizacją obcych gatunków drzew i krzewów. Prowadzenie obserwacji i pomiarów dotyczących wzrostu, rozwoju, zdrowotności i przejawów fenologicznych tych gatunków. Ocena możliwości ich uprawy w naszym kraju dla celów zadrzewieniowych i ozdobnych.

2. Badania nad przydatnością obcych gatunków drzew dla gospodarki leśnej. Prowadzenie pomiarów i obserwacji nad wzrostem, rozwojem, zmiennością i zdrowotnością obcych gatunków drzew rosnących na leśnych powierzchniach doświadczalnych o wielkości od 5 do 50 arów. Ocena przydatności oraz typowanie gatunków dla dalszych badań na szerszą skalę.

3. Badania nad wegetatywnym rozmnażaniem wybranych gatunków drzew i krzewów oraz rozmnażanie wyselekcjonowanych okazów o korzystnych cechach.

Prace te są prowadzone zarówno przez personel arboretum jak i przez Instytuty SGGW-AR. Efektem tych prac jest 35 artykułów i notatek naukowych opublikowanych od 1953 roku.

Zabudowania

Na terenie arboretum znajdują się cztery pomieszczenia typu pracowni o łącznej powierzchni 62 m² (zbiór nasion, dokumentacja, zielnik w stadium organizacji, około 500 arkuszy głównie gatunków rodzaju *Acer* i podręczna biblioteka).

Arboretum korzysta również z ogólnej biblioteki naukowej Leśnego Zakładu Doświadczalnego, mającego około 6200 tomów oraz 217 tytułów czasopism. Oprócz tych pomieszczeń jest budynek gospodarczy o łącznej powierzchni 60 m² (pomieszczenia magazynowe, warsztat, garaż) oraz piwnica 23 m².

Arboretum sprawuje opiekę nad działem botanicznym w Muzeum Lasu i DREWNA oraz na swoim terenie posiada zbiory szyszek, około 170 taksonów i rośliny chronione w gablotach.

Szklarnie

2 szklarnie-mnożarki o powierzchni 303 m² i kubaturze 900 m³ oraz szklarnia wysoka (do 7 m), o powierzchni 112 m² i kubaturze 622 m³ przeznaczone są na przechowywanie roślin i kolekcje roślin subtropikalnych i tropikalnych. Szklarnie nie są w zasadzie udostępniane zwiedzającym.

Ekspozycje w ogrodzie, specjalizacja i najcenniejsze kolekcje

Arboretum składa się z 4 podstawowych działów:

1. Kolekcja drzew i krzewów.
2. Leśne powierzchnie doświadczalne.
3. Alpinarium wraz ze zbiornikami wodnymi, działem roślin wodnych, błotnych oraz chronionych.
4. Park dendrologiczny, założony na terenie nieleśnym, stanowiący oprawę dla budynków Ośrodka LZD.

W arboretum przyjęto układ ekologiczny, tzn. drzewa i krzewy wprowadza się z uwzględnieniem ich wymagań w stosunku do gleby, światła, osłon itp. W przypadkach wątpliwych uprawia się je w różnych warunkach, celem wyboru najbardziej odpowiednich stanowisk.

Przyjęto zasadę sprowadzania nasion różnego pochodzenia ze szczególnym uwzględnieniem stanowisk naturalnych, celem wyboru najbardziej odpowiednich dla naszego terenu proveniencji.

Rogowskie arboretum jest częściowo arboretum leśnym. Znajduje się w nim obecnie 157 powierzchni doświadczalnych o łącznym areale 16,90 ha. Na powierzchniach tych jest uprawianych 91 gatunków drzew, w tym 58 iglastych. Średnia wielkość działki wynosi 0,11 ha (od 0,05 do 0,50). Liczne populacje drzew, różnego pochodzenia, w większości powstałe z nasion ze stanowisk naturalnych, stanowią cenny materiał dla badań nad wzrostem, rozwojem, zmiennością i zdrowotnością egzotów w warunkach leśnych.

Z uwagi na sprzyjające warunki siedliskowe arboretum specjalizuje się głównie w gatunkach i odmianach drzew i krzewów iglastych. Z gatunków liściastych arboretum posiada bogate kolekcje gatunków i odmian rodzajów *Acer*, *Quercus*, *Viburnum*, a ostatnio duży nacisk kładzie się na przedstawicieli rodziny *Ericaceae*.